

Píramo y Tisbe (liber IV)

La pareja enamorada (55-57, 60-70)

Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter, 55
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenere domos, ... 57
Tempore crevit amor; taedae quoque iure coissent, 60
sed vetuere patres: quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
Consciis omnis abest; nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim, 65
cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per saecula longa notatum
(quid non sentit amor?) primi vidistis amantes
et vocis fecistis iter, tutaeque per illud
murmure blanditiae minimo transire solebant. 70

Los encuentros secretos (71-86, 88-90)

Saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
”invide” dicebant “paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi
aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres? 75
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
quod datus est verbis ad amicas transitus aures.”
Talia diversa nequiquam sede locuti
sub noctem dixere “vale” partique dedere
oscula quisque suae non pervenientia contra. 80
Postera nocturnos Aurora removerat ignes,
solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
ad solitum coiere locum. Tum murmure parvo
multa prius questi statuunt, ut nocte silenti
fallere custodes foribusque excedere temptent, 85
cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquunt, 86

convenient ad busta Nini lateantque sub umbra	88
arboris: arbor ibi niveis uberrima pomis,	
ardua morus, erat, gelido contermina fonti.	90
<i>La huida</i> (93-108, 115-121, 125-127)	
Callida per tenebras versato cardine Thisbe	93
egreditur fallitque suos adopertaque vultum	
pervenit ad tumulum dictaque sub arbore sedit.	95
Audacem faciebat amor. Venit ecce recenti	
caede leaena boum spumantes oblita rictus	
depositura sitim vicini fontis in unda;	
quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe	
vidit et obscurum timido pede fugit in antrum,	100
dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.	
Ut lea saeva sitim multa compescuit unda,	
dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa	
ore cruentato tenues laniavit amictus.	
Serius egressus vestigia vidit in alto	105
pulvere certa ferae totoque expalluit ore	
Pyramus; ut vero vestem quoque sanguine tinctam	
repperit, “una duos” inquit “nox perdet amantes,	108
sed timidi est optare necem.” Velamina Thisbes	115
tollit et ad pactae secum fert arboris umbram,	
utque dedit notae lacrimas, dedit oscula vesti,	
”accipe nunc” inquit “nostri quoque sanguinis haustus!”	
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,	
nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit.	120 (nec mora = difficil)
Ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte.	121
Arborei fetus adspergine caedis in atram	125
vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix	
purpureo tinguit pendentia mora colore.	
<i>El triste reencuentro</i> (128-129, 131-152a)	
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,	
illa redit iuvenemque oculis animoque requirit,	129

utque locum et visa cognoscit in arbore formam, 131
sic facit incertam pomi color: ...

Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
membra solum, retroque pedem tulit, oraque buxo
pallidiora gerens exhorruit aequoris instar, 135
quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.

Sed postquam remorata suos cognovit amores,
percutit indignos claro plangore lacertos
et laniata comas amplexaque corpus amatum
vulnera supplevit lacrimis fletumque cruori 140
miscuit et gelidis in vultibus oscula figens
”Pyrame,” clamavit, “quis te mihi casus ademit?

Pyrame, responde! Tua te carissima Thisbe
nominat; exaudi vultusque attolle iacentes!”
Ad nomen Thisbes oculos a morte gravatos 145
Pyramus erexit visaque recondidit illa.

Quae postquam vestemque suam cognovit et ense
vidit ebur vacuum, “tua te manus” inquit “amorque
perdidit, infelix! Est et mihi fortis in unum
hoc manus, est et amor: dabit hic in vulnera vires. 150
Persequar extinctum letique miserrima dicar
causa comesque tui.

La súplica (155-166)

O multum miseri meus illiusque parentes, 155
ut, quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
componi tumulo non invidetis eodem;
at tu quae ramis arbor miserabile corpus
nunc tegis unius, ...

signa tene caedis pullosque et luctibus aptos 160
semper habe fetus, gemini monumenta cruoris.”

Dixit et aptato pectus mucrone sub imum
incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater, 165

quodque rogis superest, una requiescit in urna.

Aracne (liber VI)

Palas (1)

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures.

Aracne (5-18^a, 23b-25)

Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes, 5
quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
audierat. Non illa loco nec origine gentis
clara, sed arte fuit: pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tinguebat murice lanas;
occiderat mater, sed et haec de plebe suoque 10
aequa viro fuerat; Lydas tamen illa per urbes
quaesierat studio nomen memorabile, quamvis
orta domo parva parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
deseruere sui nymphae vineta Timoli, 15
deseruere suas nymphae Pactolides undas.
nec factas solum vestes, spectare iuvabat
tum quoque, cum fierent: *scires a Pallade doctam.* 18-23
Quod tamen ipsa negat tantaque offensa magistra 24
”certet” ait “mecum: nihil est, quod victa recusem!” 25

Palas y Aracne (26-39, 42-52)

Pallas anum simulat: falsosque in tempora canos
addit et infirmos, baculo quos sustinet, artus.
Tum sic orsa loqui “non omnia grandior aetas,
quae fugiamus, habet: seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum: tibi fama petatur 30
inter mortales faciendae maxima lanae;
cede deae veniamque tuis, temeraria, dictis
supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.”

Adspicit hanc torvis inceptaque fila relinquit
 vixque manum retinens confessaque vultibus iram 35
 talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
 ”mentis inops longaue venis confecta senecta,
 et nimium vixisse diu nocet. audiat istas,
 si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces; 39
 cur non ipsa venit? cur haec certamina vitat?” 42
 Tum dea “venit!” ait formamque removit anilem
 Palladaque exhibuit: venerantur numina nymphae
 Mygdonidesque nurus; sola est non territa virgo, 45
 sed tamen erubuit, subitusque invita notavit
 ora rubor rursusque evanuit, ut solet aer
 purpureus fieri, cum primum Aurora movetur,
 et breve post tempus candescere solis ab ortu.
 Perstat in incepto stolidaeque cupidine palmae 50
 in sua fata ruit; neque enim Iove nata recusat
 nec monet ulterius nec iam certamina differt.

El certamen (53-54, 59-60, 69)

Haud mora, constituunt diversis partibus ambae
 et gracili geminas intendunt stamine telas: 54
 utraque festinant cinctaeque ad pectora vestes 59
 brachia docta movent, studio fallente laborem. 60
 et vetus in tela deducitur argumentum. 69

Bordado de Palas (70-82, 101-102)

Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce 70
 pingit et antiquam de terrae nomine litem.
 Bis sex caelestes medio Iove sedibus altis
 augusta gravitate sedent; sua quemque deorum
 inscribit facies: Iovis est regalis imago;
 stare deum pelagi longoque ferire tridente 75
 aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
 exsiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem;
 at sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,

dat galeam capiti, defenditur aegide pectus,
percussamque sua simulat de cuspide terram 80
edere cum bacis fetum canentis olivae;
mirarique deos: operis Victoria finis. 82
Circuit extremas oleis pacalibus oras 101
(is modus est) operisque sua facit arbore finem.

Bordado de Aracne (103-104, 108-109, 129-133)

Maeonis elusam designat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares; 104
fecit et Asterien aquila luctante teneri, 108
fecit olorinis Ledam recubare sub alis. 109
Non illud Pallas, non illud carpere Livor
possit opus: doluit successu flava virago 130
et rupit pictas, caelestia crimina, vestes,
utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.

El castigo (134-136, 139-145)

Non tulit infelix laqueoque animosa ligavit
guttura: pendentem Pallas miserata levavit 135
atque ita “vive quidem, pende tamen, ímproba” dixit.
Post ea discedens sucis Hecateidos herbae
sparsit: et extemplo tristi medicamine tactae 140
defluxere comae, cum quis et naris et aures,
fitque caput minimum; toto quoque corpore parva est:
in latere exiles digiti pro cruribus haerent,
cetera venter habet, de quo tamen illa remittit
stamen et antiquas exercet aranea telas. 145

Filemón y Baucis (liber VIII)

Júpiter y Hermes (616-630)

Obstipuere omnes nec talia dicta probarunt, 616

ante omnesque Lelex animo maturus et aevo,

sic ait: “inmensa est finemque potentia caeli

non habet, et quicquid superi voluere, peractum est,

quoque minus dubites, tiliae contermina quercus 620

collibus est Phrygiis modico circumdata muro;

ipse locum vidi; nam me Pelopeia Pittheus

misit in arva suo quondam regnata parenti.

Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,

nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae; 625

Iuppiter huc specie mortali cumque parente

venit Atlantiades positis caducifer alis.

Mille domos adiere locum requiemque petentes,

mille domos clausere serae; tamen una recepit,

parva quidem, stipulis et canna tecta palustri, 630

Filemón y Baucis (631-634, 636-639, 651, 660-663)

Sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon

illa sunt annis iuncti iuvenalibus, illa

consenuere casa paupertatemque fatendo

effecere levem nec iniqua mente ferendo; 634

tota domus duo sunt, idem parentque iubentque. 636 (difícil)

Ergo ubi caelicolae parvos tetigere penates

summissoque humiles intrarunt vertice postes,

membra senex posito iussit relevare sedili; 639

interea medias fallunt sermonibus horas. 651

Adcubuere dei. Mensam succincta tremensque 660

ponit anus, mensae sed erat pes tertius impar:

testa parem fecit; quae postquam subdita clivum

sustulit, aequatam mentae tersere virentes.

La cena (684-687a, 688b-694)

Unicus anser erat, minimae custodia villae: 684
quem dis hospitibus domini mactare parabant; 685
ille celer penna tardos aetate fatigat
eluditque diu: *superi vetuere necari.* 687-688
“di” que “sumus, meritasque luet vicinia poenas
inpia” dixerunt; “vobis immunibus huius 690
esse mali dabitur; modo vestra relinquit tecta
ac nostros comitate gradus et in ardua montis
ite simul!” parent ambo baculisque levati
nituntur longo vestigia ponere clivo.

El castigo (695-702)

Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta 695
missa potest: flexere oculos et mersa palude
cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere,
dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
illa vetus dominis etiam casa parva duobus
vertitur in templum: furcas subiere columnae, 700
stramina flavescent aurataque tecta videntur
caelataeque fores adopertaque marmore tellus.

La recompensa (703-720)

Talia tum placido Saturnius edidit ore:
”dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
digna, *quod optatis.*” cum Baucide pauca locutus 705
iudicium superis aperit commune Philemon:
”esse sacerdotes delubraque vestra tueri
poscimus, et quoniam concordēs egimus annos,
auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa.” 710
Vota fides sequitur: templi tutela fuere,
donec vita data est; annis aevoque soluti
ante gradus sacros cum starent forte locique
narrarent casus, frondere Philemona Baucis,

Baucida conspexit senior frondere Philemon. 715
iamque super geminos crescente cacumine vultus
mutua, dum licuit, reddebant dicta "vale" que
"o coniunx" dixere simul, simul abdita textit
ora frutex: ostendit adhuc Thyneius illic
incola de gemino vicinos corpore truncos." 720

Nombres propios que no aparecen en el diccionario de uso común (Spes)

Liber IV

versos

Pyramus-i, m	Píramo	55, 70, 107.
Thisbe-es, f	Tisbe	55, 70, 93, 99, 115.
Ninus-i, m	Nino	88

Liber VI

Arachne-es, f	Aracne	5, 133.
Hypaepa-orum, n	Hipepas	13.
Mygdonis-idis	Migdónides.	45.
Pygmæus-a-um	Pigmeo/a.	90.
Antigone-es, f	Antígona	93.
Ilion-ii, n	Ilión	95.
Laomedon-ontis, m	Laomedonte	96.
Cinyras-ae, m	Ciniras	98.
Asterie-es, f	Asterie	108.
Cytoriacus-a-um	del Cítoro	132.

Liber VIII

Lelex- .egis, m	Lélex	617.
Pittheus- .i, m	Piteo	622.
Atlantiades-ae, m	Mercurio	627.
Thynnius-a-um	Bitinio/a	719.